

МОНГОЛ УЛС, БНХАУ-ЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР ХООРОНД БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ЭСРЭГ ГЭМТ ХЭРЭГТЭЙ ТЭМЦЭХ ТАЛААР БАЙГУУЛСАН ГЭРЭЭ ХЭЛЭЛЦЭЭРТ ХИЙСЭН ШИНЖИЛГЭЭ

Д.Бадамцэцэг

*Дотоод хэргийн их сургуулийн Нийтийн эрх зүйн тэнхимийн ахлах багш, хууль
зүйн ухааны магистр, цагдаагийн хошууч*

Д.Энх-Амар

*Дотоод хэргийн их сургуулийн Нийтийн эрх зүйн тэнхимийн багш, хууль зүйн
ухааны магистр, цагдаагийн ахлах дэслэгч*

Товч агуулга: Монгол Улс, БНХАУ-ын Засгийн газар болон тэдгээрийн харьяа яам, агентлагуудын хооронд байгаль орчныг хамгаалах, тэр дундаа зэрлэг амьтан, ургамлын хууль бус худалдаа, агнууртай холбоотой асуудлаар байгуулсан хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй гэрээ, хэлэлцээрт шинжилгээ хийхийг зорилоо.

Түлхүүр үг: Байгаль орчин, хил, санамж бичиг, гэрээ, байгаль орчныг хамгаалах, олон улсын гэрээ, хэлэлцээр

Үндсэн хэсэг

Монгол Улс нь БНХАУ-тай 4709.658 км, үүнээс хуурай газраар 4488.6 км, усаар 221.158 км хиллэдэг бөгөөд дэлхийн хамгийн урт 4 газрын хилийн нэгэнд тооцогдохын зэрэгцээ газар зүй, байгаль цаг уур, хүн ам, дэд бүтцийн хувьд өвөрмөц, өөрийн онцлогтой юм.

Монгол Улс, БНХАУ-ын хооронд 1949 оны 10 дугаар сарын 16-нд дипломат харилцаа тогтоож хоёр тал 1950 онд Улаанбаатар, Бээжин хотноо тус тус Элчин сайдын яамаа харилцан нээжээ. Монгол Улс 1991 онд ӨМӨЗО-ны Хөх хотод Консулын газраа сэргээн байгуулж, 1996 онд түүний салбарыг Эрээн хотод нээсэн бөгөөд 2007 онд Консулын бие даасан газар болгон ажиллуулах болжээ. Мөн 2011 онд Монгол Улсаас БНХАУ-ын ЗСОБ Хонконгт Консулын газар, 2012 онд БНХАУ-ын Шанхай хотод Консулын төлөөлөл, 2014 онд ӨМӨЗО-ны Хөлөнбуйр хотод Консулын газар тус тус байгуулж үйл ажиллагаа явуулж байна.

1949-1962 онд хоёр талын харилцаа шинээр төлөвшин хөгжиж, энэ хугацаанд Найрамдал, харилцан туслалцах тухай гэрээ (1960 он), Хилийн гэрээ (1962

он) зэрэг хоёр орны харилцааны эрх зүйн үндэс суурийг тавьсан олон гэрээ байгуулагджээ. 1994 онд Монгол Улс, БНХАУ-ын хооронд Найрсаг харилцаа, хамтын ажиллагааны тухай гэрээг шинэчлэн байгуулсан. Энэхүү гэрээ нь хоёр улсын одоогийн харилцааны эрх зүйн үндсийг бүрдүүлжээ.

Монгол Улсын Гадаад бодлогын үзэл баримтлалд “ОХУ, БНХАУ-тай найрсаг харилцаатай байх нь Монгол Улсын гадаад харилцааны бодлогын эн тэргүүний зорилт мөн бөгөөд тэдгээр улстай бүхэлдээ тэнцвэртэй харилцаж, сайн хөршийн ёсоор өргөн хүрээтэй хамтын ажиллагаа хөгжүүлнэ”¹ гэж заасан.

Олон Улсын гэрээний тухай хуулийн 5 дугаар зүйлд зааснаар² “.....Олон улсын гэрээг Монгол Улсын Үндсэн хууль, энэ хууль, Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, Монгол Улсын Гадаад бодлогын үзэл баримтлал, тухайн гэрээний үндэслэл, олон улсын эрх зүйн нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн хэм хэмжээ, зарчимд нийцүүлэн байгуулна”, “.....Монгол Улсын олон улсын гэрээг Монгол Улсын нэрийн өмнөөс улс хоорондын болон Засгийн газрын нэрийн өмнөөс Засгийн газар хоорондын түвшинд байгуулна. Монгол Улсын Засгийн газар өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар Засгийн газар хоорондын олон улсын гэрээ байгуулах эрхтэй”, “.....Төрийн захиргааны төв байгууллага өөрийн эрхлэх асуудлаар энэ хуульд заасны дагуу Засгийн газраас олон улсын гэрээ байгуулах эрх авсны үндсэн дээр Засгийн газрын нэрийн өмнөөс Засгийн газар хоорондын олон улсын гэрээ байгуулж болно”.

Түүнчлэн Монгол Улсын гадаад бодлогын үзэл баримтлалд³:

13. Монгол Улс дэлхийн хамтын нийгэмлэгийн гишүүний хувьд бүс нутгийн болон дэлхийн чанартай тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэхэд чиглэсэн бүх нийтийн үйл хэрэгт хувь нэмэр оруулахыг чармайна. Тухайлбал:

- Ардчиллыг бэхжүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг хангахад чиглэсэн үйл ажиллагааг дэмжиж, идэвхтэй оролцох;
- Цөмийн болон үй олноор хөнөөх бусад зэвсэг үл дэлгэрүүлэх, зэвсэг хураах, олон улсын терроризм, зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэх, НҮБ-ын болон олон улсын бусад энхийг дэмжих, сахиулах, сэргээн босгох үйл ажиллагаанд оролцох;
- Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох, сөрөг үр дагаврыг багасгах, байгаль орчныг доройтлоос хамгаалах, гоц халдварт өвчний тархалтаас сэргийлэхэд чиглэсэн олон улсын хамтын нийгэмлэгийн хүч чармайлтыг дэмжин оролцох.

21.8. “Ногоон”, “Цэнхэр” эдийн засгийг хөгжүүлэх, уул уурхайн нөөц баялгийг ашиглах явцад байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөг багасгахад дэмжлэг үзүүлэх;

1 http://www.mfa.gov.mn/?page_id=25999// Монгол Улсын Гадаад бодлогын үзэл баримтлал/ Монгол Улсын Их хурлын тогтоол. Дугаар 10. 2011 оны 2 дугаар сарын 10 өдөр. Улаанбаатар хот

2 Олон улсын гэрээний тухай хууль, 2016 он

3 http://www.mfa.gov.mn/?page_id=25999// Монгол Улсын Гадаад бодлогын үзэл баримтлал/ Монгол Улсын Их хурлын тогтоол. Дугаар 10. 2011 оны 2 дугаар сарын 10 өдөр. Улаанбаатар хот

21.9. Экологийн аюулгүй байдлыг хангах, тэнцвэрийг хадгалах, байгаль орчныг хамгаалах, ялангуяа цөлжилттэй тэмцэх чиглэлээр хоёр талын болон олон талын хүрээнд хамтын ажиллагаа хөгжүүлэх, гадаад улс, олон улсын байгууллагаас буцалтгүй тусламж авах талаар идэвхтэй ажиллах; гэж байгаль орчныг хамгаалах чиглэлээр баримтлах гадаад бодлогыг тодорхойлжээ.

1949-2018 онд хоёр орны харилцаа, хамтын ажиллагааны асуудлуудыг зохицуулсан 400 гаруй гэрээ байгуулагдсанаас 151 гэрээ хүчин төгөлдөр үйлчилж байна.

Монгол Улс, БНХАУ-ын хооронд байгаль орчныг хамгаалах чиглэлээр дараах төрлийн үйл ажиллагаа явагдаж байна¹. Үүнд:

Нэг. Гэрээ хэлэлцээр

Байгаль орчныг хамгаалах салбарт Монгол Улс, БНХАУ-ын засгийн газрын хооронд хооронд дараах гэрээ хэлэлцээрийг байгуулан мөрдөж байна. Үүнд:

1.1. БНМАУ-ын Засгийн газар, БНХАУ-ын Засгийн газрын хооронд байгаль орчныг хамгаалах салбарт хамтран ажиллах тухай хэлэлцээр. Улаанбаатар, 1990.05.06.

1990 оны тавдугаар сарын 6-ны өдөр БНМАУ-ын Засгийн газар, БНХАУ-ын Засгийн газрын хооронд Байгаль орчныг хамгаалах салбарт хамтран ажиллах тухай хэлэлцээрийг Улаанбаатар хотод үзэглэсэн. Энэхүү гэрээ нь Олон Улсын гэрээний тухай Монгол Улсын хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан Олон улсын гэрээ байгуулах түвшин, эрх бүхий этгээдийн бүрэн эрхийн хууль зүйн шаардлагыг хангасан байна. Энэ гэрээ нь аль нэг тал нь цуцлах өөрчлөх санал гаргаагүй бол таван жилээр сунган хэрэгжинэ.

Энэхүү гэрээ нь хэдийгээр өнгөрсөн зууны 90-ээд онд байгуулсан ч агуулга, хэлбэрийн хувьд хамрах хүрээний хувьд 2016 оны Олон Улсын гэрээний тухай Монгол Улсын хуульд заасан зарчим, түвшин, агуулга хэлбэрийн хувьд олон улсын эрх зүйн ач холбогдол хэвээр байна. Улмаар 2012 оны 12 дугаар сард БНХАУ-ын Байгаль орчны дэд сайд Ли Ганже Монгол Улсад айлчилж яам хооронд хамтран ажиллах санамж бичигт гарын үсэг зурснаар хоёр улсын Байгаль орчны яамд хоорондын хамтын ажиллагаа идэвхэжсэн. Үүнээс хойш 2014-2016 онд хоёр талын дээд түвшний удирдлагууд харилцан айлчилж, тодорхой асуудлуудаар тохироонд хүрсэн.

1.2. Монгол Улсын Засгийн газар, БНХАУ-ын Засгийн газар хооронд мал, амьтны хорио цээр болон мал эмнэлгийн салбарт хамтран ажиллах тухай хэлэлцээр. Улаанбаатар, 1994.04.29.

1.3. “Гэмт хэрэгтэй хамтран тэмцэх талаар хамтран ажиллах тухай” Монгол Улсын Засгийн газар, БНХАУ-ын Засгийн газар хооронд байгуулсан хэлэлцээр. Улаанбаатар, 2011.07.07.

---

¹ БНМАУ-аас БНХАУ, ОХУ-тай байгаль орчны чиглэлээр байгуулсан гэрээ, хэлэлцээрүүдийн эмхэтгэл, УБ. 1992 он

Хоёр. Хамтын ажиллагаа

2.1. Монгол Улс, БНХАУ-ын хооронд стратегийн түншлэлийн харилцааг хөгжүүлэх дунд, урт хугацааны хөтөлбөрийг 2013 онд батлан хэрэгжүүлж эхэлсэн байна. Энэхүү ажлын хүрээнд байгаль хамгаалах, ус ашиглах чиглэлийн хамтын ажиллагааг дараах байдлаар тодорхойлжээ. Үүнд:

- Талууд уур амьсгалын өөрчлөлтийн эсрэг хамтын ажиллагаагаа урагшлуулж, хамтын эрх ашгийг хамгаална.
- Талууд байгаль хамгаалах салбарын харилцаа, хамтын ажиллагаагаа нэмэгдүүлж, экологи, биологийн төрөл зүйлийг хамгаалах асуудлыг эрчимжүүлж, шар шороон шуурга, цөлжилтөөс сэргийлэх, хяналт тавих, байгаль орчны бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх, хот, тосгодын хүрээлэн буй орчны менежмент, байгаль орчны талаарх иргэдийн боловсрол ба мэдлэг, байгаль орчныг хамгаалах чадавх зэрэг чиглэлээр хамтын ажиллагааг идэвхжүүлнэ.
- Талууд Монгол, Хятадын хил дамнасан байгаль орчны хамтын ажиллагаа болон хилийн усны хамтарсан комиссын механизмыг бэхжүүлэн, боловсронгуй болгож, хилийн усыг зүй зохистой ашиглах, хамгаалах чиглэлээр нягт хэлхээ холбоо, хамтын ажиллагаагаа үргэлжлүүлнэ.
- Талууд мазаалай зэрэг зэрлэг амьтан, ургамлыг хамгаалах чиглэлд хамтран ажиллах асуудлыг идэвхтэй судлана.

Стратегийн түншлэлийн харилцааг хөгжүүлэх энэхүү хөтөлбөр нь мазаалай зэрэг зэрлэг амьтан, ургамлыг хамгаалах чиглэлд хамтран ажиллах асуудлыг идэвхтэй судлах, хамтарсан төлөвлөгөө хөтөлбөр гаргаж хэрэгжүүлэх, судлах, сурталчлах хамтын ажиллагааны хэтийн төлөвийг нээсэн чухал арга хэмжээ болсон юм. Тухайлбал, 2018 оны 4 дүгээр сарын 18-нд БНХАУ-ын Засгийн газрын буцалтгүй тусламжаар Монгол Улсад мазаалайг хамгаалах чиглэлээр техникийн туслалцаа үзүүлэх төсөл хэрэгжүүлэх тухай хэлэлцээрт гарын үсэг зурах ёслол Улаанбаатар хотноо амжилттай болж өндөрлөжээ.

- Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн урилгаар БНХАУ-ын дарга Ши Жиньпин 2014 оны 8 дугаар сарын 21-22-ны өдрүүдэд Монгол Улсад төрийн айлчлал хийсэн бөгөөд айлчлалын үеэр БНХАУ-ын дарга Ши Жиньпин Улаанбаатар хотноо Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдоржтой хэлэлцээ хийн, Монгол Улсын Их Хурлын дарга З.Энхболд, Ерөнхий сайд Н.Алтанхуяг нартай тус тус уулзав. Хоёр улсын удирдагчид найрсаг, элэгсэг дотно уур амьсгалд хоёр улсын харилцааны болон харилцан сонирхсон олон улс, бүс нутгийн өргөн хүрээний асуудлаар санал солилцож, олон чухал тохиролцоонд хүрч, “Монгол Улс, БНХАУ-ын хооронд иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцаа хөгжүүлэх тухай хамтарсан тунхаглал” гаргаж Монгол, Хятадын стратегийн түншлэлийн харилцааны түвшинг дээшлүүлэн Монгол, Хятадын иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцаа

тогтоохоор санал нэгтэйгээр тохиролцов.

Энэхүү тунхаглалд “Монгол Улсын ногоон хөгжлийн бодлого, БНХАУ-ын экологийн соёл иргэншлийн бүтээн байгуулалтын хүрээнд хоёр талын хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ. Талууд цаашид цөлжилт болон уур амьсгалын өөрчлөлт, байгалийн гамшигт үзэгдэл, ой хээрийн түймэртэй тэмцэх, усны нөөцийг ашиглах болон хамгаалах зэрэг салбарын хамтын ажиллагааг бэхжүүлнэ¹” гэж заажээ.

Мөн “Талууд хоёр талын хуулийн байгууллагууд, хууль сахиулах байгууллагууд, түүний дотор хил хамгаалах, цагдаа, авлигатай тэмцэх зэрэг байгууллага хоорондын өндөр түвшний харилцаа, хамтын ажиллагааны механизмыг хөгжүүлэн бэхжүүлэх чиглэлээр хамтран ажиллана. Талууд терроризм, хил дамнансан, зохион байгуулалттай гэмт хэрэг, мансууруулах бодисын хууль бус наймаа, хүний наймаатай хамтран тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх зэрэг чиглэлийн хамтын ажиллагаагаа бэхжүүлэхээр тохиролцов²” гэж Монгол Улс, БНХАУ-ын Засгийн газар хоорондын хамтын ажиллагааг тодорхойлжээ.

2.2. 2011 оны 7 дугаар сарын 7-ны өдөр Улаанбаатар хотноо гарыг үсэг зурсан “Гэмт хэрэгтэй тэмцэх талаар хамтран ажиллах тухай Монгол Улсын Засгийн газар, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Засгийн газар хоорондын хэлэлцээр”-ийн 5 дугаар зүйлд зааснаар: “...гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох чиглэлээр өөрсдийн эрх мэдлийн хүрээнд тус тусын нутаг дэвсгэрт гэмт хэрэгт сэжиглэгдэж буй этгээдийг болон гэмт хэрэгтнийг эрэн сурвалжлах, баривчлах, мөрдөн шалгах ажлыг зохион байгуулж, тухайн этгээдийн хэн болох, хэргийн нотлох баримт болон хэргийн талаар мэдэгдэн эдгээр этгээдийг нөгөө Талд шилжүүлэн өгөх арга хэмжээ авна” гэж заажээ. Энэхүү заалт нь тус хэлэлцээрийн 1 дүгээр зүйлийн 11 дэх хэсэгт заасан “үндэстэн дамнансан бусад гэмт хэрэг”-ийн хүрээнд зэрлэг амьтан, ургамлыг хамгаалах журмын эсрэг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох чиглэлээр хамтран ажиллах боломж нээлттэй байна гэжээ.

2.3. 2010 онд Улаанбаатар хотод байгуулсан Монгол, Хятадын хилийн дэглэмийн тухай Монгол Улсын Засгийн газар, БНХАУ-ын Засгийн газар хоорондын гэрээний 11 дүгээр зүйлд зааснаар: “Хоёр талын иргэд хилийн усны өөрийн талд загасны аж ахуй эрхэлж болно. Тэсэрч дэлбэрэх, хорт бодис, цахилгаан гүйдэл зэргийг ашиглаж загас, усны бусад амьтан барихыг хориглоно. Шинжлэх ухаан, судалгааны зорилгоор ашиглахаас бусад тохиолдолд загасчлах хориотой хугацаа, бүсэд загас, усны бусад амьтан агнахыг хориглоно. Хилийн усанд загасны аж ахуй эрхлэх үйл ажиллагаа нь хөвөх хэрэгслийн зорчих хөдөлгөөнд саад учруулах ёсгүй. Талуудын эрх бүхий байгууллага хилийн усны загасны нөөцийг зүй зохистойгоор ашиглах, хамгаалах, нэмэгдүүлэх чиглэлээр хамтран ажиллана.

Хилийн усны загас, усны бусад амьтдыг хамгаалж, үржүүлэх асуудлыг

1 Монгол Улс, БНХАУ-ын хооронд иж бүрэн стратегийн түншлэлийн харилцаа хөгжүүлэх тухай хамтарсан тунхаглал, УБ. 2014 он

2 <http://www.president.mn/mongolian/node/4116>

Талуудын эрх бүхий байгууллага хэлэлцээ хийж шийдвэрлэнэ”¹ гэжээ.

Мөн баримт бичгийн 19 дүгээр зүйлд: “Талууд хилийн шугамаас хоёр тийш 1000 метрийн зай дотор ан агнах, буудах, хил давуулан буудах, ан амьтан хөөхийг хориглоно. Талууд ан амьтан хил даван нүүдэллэхэд зориудаар саад учруулж болохгүй. Хэрэв хилийн байгууламж нь ан амьтны нүүдэлд нөлөөлж байвал Талууд хэлэлцэн шийдвэрлэнэ”.

Баримт бичгийн 20 дугаар зүйлд зааснаар “Талууд хил орчмын нутгийн тодорхой хэсэгт харилцан тохиролцсоны үндсэн дээр хил дамнасан тусгай хамгаалалттай газар нутаг байгуулж болно. Талууд болон Талуудын эрх бүхий байгууллага энэ талаар холбогдох хэлэлцээр байгуулж болно”. Мөн 24 дүгээр зүйлд зааснаар: “Талууд хил зөрчих, хил орчмын нутагт хууль бусаар оршин суух, хөдөлмөр эрхлэх, контрабанд хийх, хар тамхи, мансууруулах бодис, хориотой барааг худалдах, тээвэрлэх зэрэг хил дамнасан гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, хамтран тэмцэхэд чиглэсэн хамтын ажиллагаагаа бэхжүүлнэ. Талууд болон Талуудын эрх бүхий байгууллага энэ талаар холбогдох хэлэлцээр байгуулж болно”.

Баримт бичгийн 31 дүгээр зүйлд зааснаар талуудын хилийн төлөөлөгч болон эрх бүхий байгууллага дараах хилийн зөрчлүүдээс урьдчилан сэргийлэх, шийдвэрлэх чиглэлээр хамтран ажиллана. Тухайлбал:

Хууль бусаар хил нэвтэрч аж ахуй эрхлэх, байгалийн баялаг эрэх, хайх, олборлох, ан агнах болон бусад үйл ажиллагаа эрхлэх;

Хүн, барааг хууль бусаар хилээр нэвтрүүлэх;

Хар тамхи, мансууруулах бодис, зэвсэг, галт хэрэгсэл зэргийг хууль бусаар хилээр нэвтрүүлэх гэх зэрэг.

Үүнээс үзэхэд Монгол Улсын Засгийн газрын тохируулагч агентлаг Хил хамгаалах Ерөнхий газар нь БНХАУ, ОХУ-ын хил хамгаалах байгууллагуудтай хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг, зэрлэг амьтан, ургамлын хууль бус худалдаа, ан агнууртай холбоотой гэрээг өнөө хүртэл байгуулаагүй нь учир дутагдалтай байна.

Товч дүгнэхэд хоёр улсын нийгэм-улс төр, эдийн засгийн тогтолцоо, эдгээр байгууллагуудын ажлын онцлог байдал зэргээс шалтгаалж гэмт хэрэг, түүний дотор зэрлэг ургамал, амьтны аймгийг хамгаалахын эсрэг гэмт хэрэгтэй хамтран тэмцэх практик алхам хийгдээгүй байна. Гэсэн ч энэ нь цаашдын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэхэд чухал алхам болжээ.

1990 оны 9 дүгээр сарын 17-ны өдөр БНМАУ-ын Байгаль орчны яам, БНХАУ-ын Байгаль орчныг хамгаалах газрын хооронд хоёр орны байгаль орчныг хамгаалах хамтын ажиллагааг явуулах тухай санамж бичгийг үзэглэсэн. Хэдийгээр хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хэдий ч санамж бичгийн хэлбэр, агуулга, үзэл санаа нь ихээхэн хуучирсан, үйлчлэл нь зогссон шинжтэй байна.

2.4. “Гаалийн асуудлаар хамтран ажиллах, харилцан туслах тухай Монгол Улсын Засгийн газар, БНХАУ-ын Засгийн газар хоорондын хэлэлцээр”-ийг 1993

1 <http://www.legalinfo.mn/law/details/1148?lawid=1148>

оны 9 дүгээр сарын 7-ны өдөр Улаанбаатар хотноо байгуулснаар Монгол, Хятадын гаалийн хамтын ажиллагааны суурь тавигдсан юм. Энэ цагаас хойш хоёр орны хамтын ажиллагаа хоёр Засгийн газрын болон хоёр гаалийн байгууллагын хооронд байгуулагдсан хэлэлцээр, протокол, санамж бичиг, төлөвлөгөө зэрэг үндсэн баримт бичгээр зохицуулагджээ.

Монгол Улс, БНХАУ-ын гаалийн “Хилийн хамтарсан шалгалт”-ын ажлын хэсгийг анх 2006 онд байгуулан, 8 удаагийн уулзалтыг зохион байгуулж, манифестийн мэдээллийг цаасаар болон цахим хэлбэрээр солилцох, ачааны рентген зураг солилцох, үүнтэй уялдуулан манифестийн мэдээллийг ижилтгэх, цахим хэлбэрээр мэдээлэл солилцохтой холбоотой технологийн хүндрэлтэй асуудлыг шийдвэрлэх зэрэг олон үйл ажиллагааг хамтран зохион байгуулж ирлээ. “Хилийн хамтарсан шалгалт”-ын ажлын хэсгийн сүүлийн 3 хуралдааныг ГЕГ-ын чиглэл хариуцсан зохион байгуулалтын бүтцийн нэгжтэй хамтран амжилттай зохион байгуулж, гаалийн хяналтын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэн ажиллаж байна.

Монгол Улсын Гаалийн Ерөнхий газрын Гаалийн зөрчилтэй тэмцэх, хэрэг бүртгэх газар болон Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Гаалийн Ерөнхий газрын Гаалийн цагдаагийн газар 2017 онд Улаанбаатар хотноо үзэглэсэн “Гаалийн асуудлаар 2018-2019 онд хамтран ажиллах төлөвлөгөөг” батлан хэрэгжүүлж байна.

Төлөвлөгөөний дагуу хоёр тал хийж гүйцэтгэх нэг үндсэн чиглэл нь “..мөхөж ховордсон амьтан, ургамал болон түүгээр хийсэн бүтээгдэхүүнийг хилээр хууль бусаар тээвэрлэх, худалдаалах зэрэг хил дамнасан гэмт хэргийн шинжтэй зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, хамтран ажиллах” арга хэмжээг тусгажээ.

Энэ хүрээнд зэрлэг амьтан, ургамлын ховордсон төрөл, зүйлийн хууль бус худалдааны талаар дараах мэдээллийг солилцоно. Үүнд:

- 1) хүн, хуулийн этгээдийн мэдээлэл;
- 2) хэрэг зөрчлийн мэдээлэл;
- 3) тээвэрлэлтийн мэдээлэл зэрэг.

Мөн талууд хил дамнасан гэмт хэрэг, зөрчилтэй тэмцэх чиглэлээр хамтарсан ажиллагаа зохион байгуулах хүрээнд тодорхой нэг төрлийн хэрэг зөрчилтэй тэмцэх чиглэлээр талуудын хил залгаа боомтууд дээр нэгдсэн удирдлага, төлөвлөгөө бүхий хамтарсан ажиллагааг 2019 оноос зохион байгуулахаар заасан нь байгаль орчин, зэрлэг амьтан, ургамлын аймгийн эсрэг гэмт явдалтай тэмцэх хамтын ажиллагааны нэг шинэ хуудас нээсэн хэрэг болж байна.

Мөн Монгол Улсын Гаалийн Ерөнхий газар болон БНХАУ-ын Гаалийн ерөнхий газар хооронд хууль бусаар хил давуулан худалдаалах гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиглэлээр хамтран ажиллах тухай харилцан ойлголцлын санамж бичгийг 2018 оны 4 дүгээр сарын 9-ний өдөр Бээжин хотноо үзэглэжээ.

Энэхүү харилцан ойлголцлын санамж бичгийн зорилго нь “Талууд... хар тамхи, мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөт бодисын хууль бус эргэлттэй тэмцэх хамтын ажиллагаагаа бэхжүүлж, гаалийн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, мөрдөн

шалгах, мөрдөн байцаах, хууль бусаар хил давуулан худалдах чиглэлээр туршлага солилцох, гаалийн ажилтныг мэргэшүүлэх сургалтанд хамруулахад оршино.

Үүнээс дүгнэлт хийхэд гаалийн хамтын ажиллагааны үндсэн гол баримт бичиг 20 гаруй жилийн өмнө батлагдсан боловч, түүнийг ажил хэрэг болгох хэрэгжүүлэх талаар аль ч тал нэг их санаачилга гаргаагүй нь харагдаж байна. Жишээ нь Гаалийн асуудлаар хамтран ажиллах, харилцан туслалцах тухай Монгол Улсын Засгийн газар хоорондын 1993 оны 9 дүгээр сарын 7-ны өдрийн хэлэлцээрийг хэрэгжүүлэх тухай асуудлаар 2010 онд хэрэгжилтийн асуудлаар протокол үйлдэж байгаа нь үүний тод жишээ мөн. Гэвч 2017 оноос хамтын ажиллагааны хүрээ өргөжиж байгаа нь туйлын сайшаалтай байна.

Дүгнэлт

1. Монгол Улсын Гадаад бодлогын үзэл баримтлалд “ОХУ, БНХАУ-тай найрсаг харилцаатай байх нь Монгол Улсын гадаад харилцааны бодлогын эн тэргүүний зорилт мөн бөгөөд тэдгээр улстай бүхэлдээ тэнцвэртэй харилцаж, сайн хөршийн ёсоор өргөн хүрээтэй хамтын ажиллагаа хөгжүүлнэ” гэж заасан нь хөрш зэргэлдээ БНХАУ, ОХУ хоёр оронтой харилцах үндсэн зарчмыг тодорхойлжээ.
2. Монгол Улс, БНХАУ-ын хооронд байгуулсан хоёр талт болон бусад гэрээ, хэлэлцээр нь байгаль орчныг хамгаалах суурь зарчим, ерөнхий чиг хандлагыг тодорхойлсон тунхагийн шинж давамгайлсан онцлог ажиглагдаж байна.
3. Хөрш зэргэлдээ орнуудын болон олон улсын хууль хяналтын байгууллагуудтай зэрлэг амьтан, ургамлын аймгийг хамгаалах, харилцан мэдээлэл солилцох, хамтарч ажиллах, боловсон хүчнээ бэлтгэх.
4. Хил, гааль болон мэргэжлийн хяналтын ажилтнуудын мэргэжил мэдлэгийг дээшлүүлэх, мэргэшүүлэх, шинэ дэвшилтэт технологийг тэдэнд зааж сургах мөн ард иргэдэд холбогдох хууль тогтоомжийг танилцуулах, урьдчилан сэргийлэх ажлын үр дүнг дээшлүүлэх; Гааль, хил хамгаалах байгууллагын ажилтнуудад зориулсан удирдамжийн дизайн, CITES-ийн сургалт зохион байгуулахад туслалцаа үзүүлэх.

Ашигласан материал

Нэг. Хууль тогтоомж, үзэл баримтлал

Монгол Улсын Үндсэн хууль, УБ.1992 он

Олон улсын гэрээний тухай хууль, 2016 он

Монгол Улсын Гадаад бодлогын үзэл баримтлал, Монгол Улсын Их хурлын 10 дугаар тогтоолын хавсралт, УБ. 2011 он

БНМАУ-аас БНХАУ, ОХУ-тай байгаль орчны чиглэлээр байгуулсан гэрээ, хэлэлцээрүүдийн эмхэтгэл, УБ. 1992 он

Хоёр. Судалгааны ажил, тайлан

Дэлхийн Байгаль Хамгаалах Сан /WWF/-гийн Монгол дахь Хөтөлбөрийн Газар. Мэдээлэл, сургалт, сурталчилгааг оновчтой хүргэх замаар ан амьтдын гаралтай эд зүйлсийн хууль бус худалдааг бууруулах нь (Байгаль орчны шинэчлэл II) гүйцэтгэлийн тайлан. Улаанбаатар хот. 2008

Гурав. Цахим эх сурвалж

3.1. <http://www.legalinfo.mn/law/details/11634>

3.2. <http://www.mfa.mn>

3.3. <https://www.mne.mn/>